

Chester Beatty Library, Dublin – a világ csodája

A Chester Beatty Könyvtár különleges gyűjtemény, amelyhez fogható valószínűleg nincsen a világon. 2002-ben az európai múzeumok versenyében elnyerte Az Év Múzeuma megtisztelő címét, elsőként az ír közgyűjtemények közül. A díjat a múzeum igazgatója, dr. Michael Ryan vette át 2002 májusában Belgium királynéjától, Luxemburgban. Dr. Ryant a Royal Irish Academy (1785) elnökének választották 2002 márciusában. Ebből is kitűnik a gyűjteményre fordított különleges figyelem és szakmai igényesség. Az indoklás szerint jelentős szerepet játszott a cím odaítélésében az igen szerencsésen átalakított XVIII. századi épületgyűttes, amely a dublini vár óratornyához kapcsolódik. Az eredeti épületet egy modern, háromszintes résszel toldották meg, az átriumos udvart üvegtetővel fedve le. A gyűjtemény egyik, galériaszerűen látogatható részét 1999 novemberében költöztették ide a Shrewsbury Roadról, ahol alapítója először megnyitotta.

A nagyközönség három szinten kap információkat, az első szinten az alapítóról és gyűjtési politikájáról. A másodikon három nagy kultúrkör tárgyainak és dokumentumainak válogatott gyűjteménye látható: a „Távol-Kelet”, az „Iszlám világ” és a „Nyugati kultúra” tagolásban. A harmadik szinten a rendezési elvet a három nagy vallási irányzat, a keleti vallások, az iszlám és a kereszténység jelenti. Az épület tetején szépen kialakított kertben pihenhet meg a látogató. A gyűjteményhez tartozó Referenz Könyvtár és Olvasóterem használatához engedély szükséges, az eredeti óratorony első emeletét rendezték be erre a célra. A mahagóni könyvespolcok felett a mennyezet kínai lakk-borítású, kazettás, eredetileg Chester Beatty londoni palotáját díszítette (Baroda House, Kensington Palace Gardens), és igen elegáns, különleges hatású.

A gyűjtemény alapítója, Sir Alfred Chester Beatty milliomos bányamérnök, befektető, tanácsadó, emberbarát és műgyűjtő 1875-ben született New Yorkban, bányamérnöki diplomáját a Columbiai Egyetemen szerezte, hatalmas vagyonát Denverben és Coloradóban alapozta meg. Keményen dolgozott és a szerencse is segítette, már 1908-ban tanácsadó céget működtetett, és meghatározó szaktekinétye lett az arany- és gyémántbányászatnak világszerte. Rézbányái és gyémántbányái voltak Európában és Dél-Af-

rikában. Családi tragédiák és megromlott egészségi állapota miatt 1912-től Londonba tette át a székhelyét, ahonnan 1950-ben költözött át Írországba. Új hazája 1957-ben díszpolgárává választotta, és ő volt az első személy Írországból, akit állami tiszteletadás mellett kísérték utolsó útjára 1968-ban. Életművét az ír nemzetre hagyta, de már 1954-ben megnyitotta és a közönség rendelkezésére bocsátotta fantasztikus kincseit, a saját maga által emeltett épületben.

Hosszú élete során igen gazdag ember lett, és hatalmas vagyonának egy részét különleges műtárgyakba fektette. Nagy gyönyörűsége telt a szép tárgyakban. Fiatal korától gyűjtött bélyeget, kőzeteket és ásványokat, kínai tubákos szelencéket, apró, szépen megmunkált tárgyakat, valamint európai és perzsa kéziratokat. Következtesebbé akkor vált a gyűjtemény kialakításában, amikor második feleségével, *Edit Dunn*-nel 1914-ben, első egyiptomi látogatásuk alkalmából gyönyörűen megmunkált koránokhoz jutott a bazárban. Ez különösen gazdag része a gyűjteménynek, egy vele készült interjúban 27 ezerre becsülte a IX. és XIX. század között készült szent iratok számát. A gyűjtemény a kéziratos, illusztrált és különlegesen kötött, kalligrafált szent koránok mellett számos ókori papirusztekercsrel is büszkélkedhet, beleértve a Kr. e. 1100-ból származó híres szerelmi költeményeket, illetve néhány igen korai ó- és új testamentumi szöveget a második századból, kopt kéziratokat, Szent Pál leveleinek töredékeit és egyéb, a korai kereszténység szempontjából jelentős dokumentumokat.

1917-ben Japánban és Kínában töltöttek hosszabb időt, megalapozva ezzel a távol-keleti gyűjteményrészét. A későbbiekben Beatty saját ügynökségeket hozott létre a világ különböző helyein, és megbízottjai útján folyamatosan bővítette az állományt.

Nagy emberbarát híreben állt, sokat tett munkásai, alkalmazottai érdekében, életkörülményeik javításáért, és becsületesen megfizette szolgálataikat. Soha nem felejtette el pályakezdése nehéz éveit.

Winston Churchill tanácsadójaként és barátjaként sokat segített a szövetségeseknek a második világháború alatt, amiért lovagi címmel tüntették ki. A pletykák szerint azért választott új hazát 1950-ben, mert nagyon rossz néven vette, hogy az angolok elpártoltak Churchilltől. Halála után közalapítvány vette át a gyűjtemény gondozását, gyarapítását és teljes kezelését, amihez jelentős támogatást ad az ír állam.

A gyűjtemény hatalmas és több részből áll, csak egy kis töredéke van kiállítva. Egyik kurátora sze-

rint az egésznek kb. egy százaléka látható a tárlókban. Rendszeresen kölcsönöznek alkotásokat a világ nagy múzeumainak, most New Yorkban, a Metropolitan Múzeumban látható kilenc *XIV. századi, festménnyel és miniatúrával díszített, páratlan szépségű, kalligrafikus perzsa kézirat*. Tavasztól Los Angeles Megyei Múzeumának kölcsönzik az anyagot a Dzsingisz kán örökségét bemutató kiállításra. A következő nagyobb esemény a londoni Royal Academy „Hamza kalandjait” bemutató kiállítása. Erre egy *XVI. századi mogul (indiai) kéziratból egy csodálatos fóliót küldenek* (egy további fólióval rendelkeznek még) a Mohammed próféta nagybátyjának életét bemutató kiállításához. Ez a páratlanul értékes kézirat *Hamza* életét mesés formában örökítette meg, és a könyvtár jóvoltából most sokak gyönyörűségére szolgál.

A távol-keleti gyűjtemény is számos páratlanul értékes darabbal rendelkezik. A kínai császárok és udvartartásuk által használt, kifinomult, különlegesen megmunkált használati tárgyak és ruhadarabok (sárkánymotívumos udvari ruhák) mellett egy olyan könyv érdemel különös figyelmet, amelyik a *XVI. században császári megbízásra készült, több mint tizenegyezer kötetes enciklopédiasorozat egyik tagjaként a bambuszt írja le, mutatja be és hasznosítási formáit foglalja össze*. A gyűjtemény további két kötetrel rendelkezik még a világon ma fellelhető kb. négyszáz kötetből.

Láthatunk továbbá jade-ból készült könyveket, amelyeket különleges eljárással hoztak létre. A vékonyra szeletelt jade-lapokra karcolt írásjegyeket és képes metszeteiket aranyporral tették láthatóvá, majd a lapokat könyvformátumba összefűzték. Az egyik kiállított jade-könyv a *Gyémánt szutrát* tartalmazza (1732), ennek magyar vonatkozása pedig *Stein Aurél* nevéhez fűződik. Ő találta meg a századelőn, az Ezer Buddha Barlangjában a Gyémánt szutra egyik első, könyvformátumos változatát. A tárlóban látható, háromrészes leporellón Buddha trónra lépése látható, körülötte rinocéroszagyarból készült kelyhek, csodálatosan kiképzett illatszerez- és tubákosszelencék, festmények, pecsétnyomók, üveg- és porcelántárgyak. A japán kultúrát többek között az Edo-periódusból (1590–1651) származó, csodálatos Chogonka-tekercs képviseli – a „soha el nem múló fájdalom” megjelenítésére –, valamint számos, a kimonó övére függeszthető tarsoly, pecsétnyomó és fanyomatos kiadvány látható. Igen értékes a perzsa miniatúrákkal gazdagon díszített, kéziratos anyag (pl. *Sahname*) is, ami

igazi irodalmi csemege. Az európai kultúrát képviselő csodálatos könyvformák és korai nyomtatott könyvek mellett páratlan gyönyörűségű kötések láthatók, és szinte csak úgy melleleg, az egyik oldalon ótestamentumi Dürer-metszeteiket csodálhatunk meg.

Minden nagyobb egység előtt részletes ismertető található angol és kelta nyelven, a tárlók gazdagon dokumentáltak, és a kiállított tárgyakhoz kapcsolódóan képes-hangos (vagy néma!) videón mutatják be pl. a papírkészítés, a könyvnyomtatás vagy a metszés folyamatát, technikáit, felszereléseit és berendezéseit a kiválasztott nyelven.

A második emeleten nagyobb vallási irányzatok szerint tagolva láthatók a kiállított tárgyak, a buddhizmus, hinduizmus mellett tibeti, szikh, shinto vallási tárgyak és emlékek kaptak helyet. Az épület Mekka felé tájolt részén, öt pilléren áll az iszlám kegyhely, középen egy hatalmas, gyönyörűen kalligrafált szent korán.

A több helyen, kényelmesen elhelyezett videofilm a mekkai záródokumentum lényegét is elmagyarázza, csakúgy, mint egyéb vallási események (pl. keresztény, ortodox, zsidó szertartások stb.) jellemzőit, kiemelve a hasonlóságokat és rámutatva a sajátos különbségekre.

A gyűjtemény kiválóan dokumentált, jól szerkesztett és remekül elrendezett, és mint minden „nemzeti” közgyűjtemény Írországból, ingyenesen látogatható. Vonzerejét a szép épület mellett ügyesen kialakított kulturális politikája is növeli. Minden hónapban érdekes, intellektuális élményt adó előadások vannak és délutáni koncertek. Legutóbb az ír és az indiai zene találkozását élvezhettük.

A közszolgálati rádió reklámja (mert itt ilyen is van, mármint kultúrát reklámozó tevékenység!) a rövid, „étvágygerjesztő” bemutatást így zárja: „Egy ember álma mindannyiunk gyönyörűsége lett!” Sok értékes magángyűjtemény van ugyanis a világon, melyek egy részét utóbb a nagyközönség is élvezheti (ilyen pl. a dublini Hugh Lane Galéria, amelynek jelentős impresszionista festményeit saját gyűjteményéből adományozta Hugh Lane a városi galéria számára), de Chester Beatty egész életében arra törekedett, hogy minél többekkel megossza a szép tárgyak élvezetét. Kevesen tudják, hogy az Ír Nemzeti Galériának is ajándékozott közel negyven igen értékes festményt.

A látogatás tényleg olyan minden alkalommal, mint egy karácsonyi ajándék! (*Bobok Beáta*)

